

Оксана КРАВЧЕНКО

доктор педагогічних наук, професор,
професорка кафедри соціальної педагогіки,
соціальної роботи та консультування
Уманського національного університету,
м. Умань, Україна
ORCID: 0000-0002-9732-6546
e-mail: okskravchenko@ukr.net

Світлана БРИЧОК

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової освіти, інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-8508-8395
e-mail: brychok.zd@gmail.com

**СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ
ЗАСОБАМИ ТВОРЧОСТІ ТА МИСТЕЦТВА**

Анотація. У статті висвітлено проблему соціалізації студентської молоді з інвалідністю в умовах закладу вищої освіти та обґрунтовано роль творчості й мистецтва як ефективних засобів цього процесу. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю реалізації принципів інклюзивної освіти, забезпечення рівного доступу до освітніх і соціокультурних ресурсів, а також створення умов для повноцінної участі студентів з інвалідністю в академічному та суспільному житті.

Проаналізовано наукові підходи до розуміння соціалізації особистості, соціальної адаптації осіб з інвалідністю та використання мистецтва в соціально-педагогічній і реабілітаційній діяльності. Доведено, що художньо-творча діяльність має значний соціалізуючий потенціал, оскільки сприяє розвитку комунікативних навичок, формуванню позитивної самооцінки, емоційної стабільності, соціальної активності та відчуття приналежності до спільноти.

У статті узагальнено практичний досвід діяльності Центру підтримки студентів та інклюзивного туризму «Без бар'єрів» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, зокрема реалізацію Фестивалю творчості «Рівні між собою ми. Будемо разом я і ти» як інноваційної форми соціально-виховної роботи. Показано, що залучення студентів з інвалідністю до мистецьких ініціатив сприяє подоланню соціальних стереотипів, формуванню толерантного освітнього середовища та розвитку інклюзивної культури в закладі вищої освіти.

Зроблено висновок про доцільність системного впровадження творчих і мистецьких практик у соціально-педагогічний супровід студентської молоді з інвалідністю як важливої умови їх успішної соціалізації та самореалізації.

Ключові слова: соціалізація, студентська молодь з інвалідністю, інклюзивна освіта, творчість, мистецтво, заклад вищої освіти.

Актуальність дослідження. Актуальність проблеми соціалізації студентської молоді з інвалідністю зумовлена сучасними трансформаціями системи вищої освіти, орієнтованої на реалізацію принципів інклюзії, рівного доступу до освітніх послуг і забезпечення повноцінної участі кожної особистості в суспільному житті. У контексті євроінтеграційних процесів та впровадження інклюзивної освітньої політики особливої значущості набуває створення умов не лише для академічної успішності студентів з інвалідністю, а й для їх соціальної інтеграції, особистісного розвитку та самореалізації.

Процес соціалізації студентської молоді з інвалідністю у закладах вищої освіти ускладнюється низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, зокрема наявністю фізичних, комунікативних і соціально-психологічних бар'єрів, обмеженням можливостей міжособистісної взаємодії, недостатньою сформованістю соціальних навичок та заниженою самооцінкою. У зв'язку з цим виникає потреба у впровадженні таких форм і методів роботи, які б сприяли активному залученню студентів з інвалідністю до соціального та культурного життя академічної спільноти.

Особливу роль у цьому процесі відіграють творчість і мистецтво як універсальні засоби соціалізації, здатні поєднувати освітній, виховний, комунікативний і терапевтичний потенціал. Мистецька діяльність створює умови для самовираження особистості, формування позитивної «Я-концепції», розвитку емоційної сфери та налагодження міжособистісної взаємодії. Водночас у практиці закладів вищої освіти потенціал творчості й мистецтва як системного інструменту соціалізації студентської молоді з інвалідністю використовується недостатньо повно й потребує наукового осмислення та узагальнення.

Отже, актуальність дослідження зумовлена необхідністю теоретичного обґрунтування та практичного аналізу ролі творчості й мистецтва у процесі соціалізації студентської молоді з інвалідністю в умовах інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Проблема соціалізації особистості є предметом ґрунтовного аналізу в працях вітчизняних і зарубіжних учених. Теоретичні засади соціалізації особистості розкрито в дослідженнях Лева Виготського, який обґрунтував соціальну зумовленість розвитку особистості та визначив роль культурних і творчих чинників у формуванні вищих психічних функцій. Значний внесок у розроблення проблеми соціалізації зробили також Іван Бех, Олександр Сухомлинський, Анатолій Мудрик, які розглядали соціалізацію як процес цілеспрямованого та стихійного входження особистості в систему суспільних відносин.

Питання соціалізації та соціальної адаптації осіб з інвалідністю знайшли відображення у працях Валентина Бондара, Алли Колупасової, Тамари Сак, Віталія Синьова, які акцентують увагу на необхідності створення спеціальних соціально-педагогічних умов для інтеграції осіб з особливими освітніми потребами в освітнє та соціальне середовище. Вчені підкреслюють важливість комплексного супроводу, міждисциплінарного підходу та активної участі самої особистості в процесі соціалізації.

Проблеми інклюзивної освіти у закладах вищої освіти висвітлено у наукових розвідках Людмили Даниленко, Світлани Миронової, Наталії Софій, які розглядають інклюзію як системну трансформацію освітнього середовища, спрямовану на забезпечення рівного доступу до освіти та формування толерантного ставлення до різноманіття. Водночас у цих дослідженнях основну увагу приділено організаційним і педагогічним аспектам інклюзії, тоді як соціалізуючий потенціал мистецької діяльності студентів з інвалідністю розкрито фрагментарно.

Окремий напрям наукових досліджень становлять праці, присвячені ролі творчості й мистецтва у розвитку особистості. Зокрема, Ольга Вознюк, Ірина Зязюн, Наталія Максименко у своїх дослідженнях підкреслюють значення художньо-творчої діяльності як засобу емоційного розвитку, самовираження та формування позитивної самооцінки. У межах артпедагогіки та арттерапії мистецтво розглянуто як ефективний інструмент психокорекційної та реабілітаційної роботи з особами з інвалідністю.

Водночас аналіз наукових джерел свідчить, що проблема використання творчості та мистецтва саме як системного засобу соціалізації студентської молоді з інвалідністю в умовах закладу вищої освіти залишається недостатньо дослідженою. Більшість наукових праць зосереджена або на загальних питаннях соціалізації, або на корекційно-реабілітаційному аспекті мистецької діяльності, не враховуючи її потенціал у процесі формування соціальних зв'язків, комунікативних навичок та активної громадянської позиції студентів з інвалідністю.

Отже, наявні наукові дослідження створюють теоретичне підґрунтя для осмислення проблеми соціалізації осіб з інвалідністю, однак потребують подальшого розвитку в контексті вивчення творчості й мистецтва як ефективних засобів соціалізації студентської молоді в інклюзивному освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Мета статті – теоретично обґрунтувати роль мистецтва і творчості як засобу соціалізації студентської молоді з інвалідністю в умовах закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освіті відведено пріоритетну роль у реалізації завдань щодо всебічного розвитку людини як особистості, розкриття її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, а також сприяння успішній соціалізації та самореалізації в сучасному суспільстві.

З огляду на зазначене, для Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини пріоритетним є створення відповідних умов і розроблення ефективних технологій здобуття вищої освіти молоддю з

особливими освітніми потребами з урахуванням їх індивідуальних можливостей, здібностей, потреб та інтересів, що є необхідною передумовою їх успішної соціалізації та самореалізації.

Відповідно до цього визначено основні напрями діяльності університету в умовах інклюзивного освітнього середовища. Першим напрямом є **організаційна культура**, що передбачає створення інклюзивного освітнього простору, усунення ментальних бар'єрів на шляху здобуття вищої освіти, формування культури прийняття різноманіття, розвиток толерантної комунікації та взаємоповаги в академічному середовищі. Другим напрямом виступає **освітня політика**, спрямована на формування уявлень колективу та соціальних партнерів про сутність і доцільність інклюзивного розвитку закладу вищої освіти, розвиток інклюзивної компетентності викладачів і студентів, вивчення основних труднощів навчання та повсякденного життя студентів з особливими освітніми потребами, а також організацію освітнього процесу, доступного та зрозумілого для всіх учасників. Третім напрямом є **інклюзивна практика**, що передбачає подолання соціально-психологічних бар'єрів доступу до освіти, формування навичок взаємодопомоги в студентському колективі, розвитку здатності включення студентів з інвалідністю в мікросоціум закладу вищої освіти та активної участі у різних сферах суспільного життя.

З метою соціальної та освітньої інтеграції студентської молоді з інвалідністю в університеті функціонує Центр підтримки студентів та інклюзивного туризму «Без бар'єрів», діяльність якого спрямована на впровадження інноваційних технологій соціально-психологічної реабілітації в контексті розширення життєвого простору студентів з інвалідністю. Зокрема, у роботі Центру активно використовуються засоби інклюзивного соціально-реабілітаційного туризму, волонтерства, соціально-виховної практики та інші форми діяльності (Факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини).

Метою діяльності Центру є консолідація зусиль структурних підрозділів університету, органів виконавчої влади та громадських організацій, спрямованих на соціально-педагогічну та психологічну підтримку осіб з особливими освітніми потребами, їх адаптацію до студентського та педагогічного колективу, інтеграцію в освітнє й соціальне середовище (Факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини).

Діяльність Центру передбачає розроблення, впровадження та постійне вдосконалення комплексної системи супроводу навчання студентів з інвалідністю, яка охоплює технічний, педагогічний, психологічний, медичний, соціальний, реабілітаційний і спортивний напрями. Усі складові системи супроводу впроваджуються поетапно та можуть функціонувати одночасно, взаємодоповнюючи одна одну.

Робота Центру ґрунтується на принципах поваги та прийнятті індивідуальних особливостей особистості, дотримання найкращих інтересів

людини, недопущення дискримінації та порушення прав, конфіденційності, доступності освітніх послуг і міжвідомчої співпраці.

У межах реалізації поставлених завдань членами Центру проведено науково-практичні конференції, круглі столи та семінари всеукраїнського й міжнародного рівнів з проблем організації інклюзивного освітнього середовища; започатковано та щорічно реалізується студентський конкурс наукових соціальних проєктів з питань інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Подорожуємо без бар'єрів»; розроблено програму міждисциплінарного командного підходу до медико-соціального та психолого-педагогічного супроводу студентів в умовах закладу вищої освіти; упроваджено індивідуальні програми адаптації та реабілітації для студентів різних курсів; систематично здійснюється моніторинг освітніх і соціальних потреб студентів з особливими освітніми потребами; підготовлено та впроваджено навчальні курси «Інклюзивний туризм» і «Психологія інклюзії»; удосконалено систему підготовки волонтерів до практичної діяльності; розширено застосування виховних заходів як складової професійної діяльності соціального працівника (Кравченко, 2023).

Серед ефективних форм і методів роботи особливе місце посідають творчість і мистецтво як засоби соціалізації студентської молоді з інвалідністю в умовах закладу вищої освіти. У цьому контексті ініційовано проведення Фестивалю творчості «Рівні між собою ми. Будемо разом я і ти», метою якого є соціалізація студентів і дітей з інвалідністю та розвиток їх творчих здібностей.

Учасниками фестивалю є студенти університету, вихованці Центру комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю «Пролісок», учні закладів загальної середньої освіти м. Умані та Уманського району. Фестиваль сприяє розвитку творчого потенціалу учасників, формуванню адекватної самооцінки, емоційної стабільності, духовних цінностей, удосконаленню комунікативних навичок, а також налагодженню співпраці між педагогами, родинами учасників та громадськістю. Водночас участь у фестивалі є важливим чинником професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, соціальних педагогів і психологів до організації дозвілля осіб з інвалідністю та їхніх родин.

Упродовж 2014–2019 рр. було проведено шість щорічних фестивалів, кожен із яких мав тематичне спрямування та вирізнявся оригінальністю художніх рішень. У 2020–2021 рр. проведенню фестивалю завадила пандемія COVID-19, а у 2022–2024 рр. – повномасштабне вторгнення та бойові дії на території України. У 2025 р. фестиваль було відновлено під гаслом «Україна переможе».

Фестиваль творчості «Рівні між собою ми. Будемо разом я і ти» став потужним засобом формування уявлень про рівність людей, взаємопідтримку та необхідність соціальної єдності. Захід перетворився на справжнє свято талантів і відкрити платформу для демонстрації вокальних, хореографічних, театральних та інструментальних номерів, які сприяли емоційному єднанню учасників і глядачів.

Особливою складовою фестивалю став благодійний аукціон і виставка-продаж творчих робіт, виготовлених учасниками Творчої майстерні «Оксамит», що функціонує при Уманській виробничо-територіальній первинній організації УТОС. Представлені вироби вирізнялися художньою цінністю, автентичністю та глибоким емоційним наповненням, що підкреслює значний соціалізуючий потенціал мистецької діяльності осіб з інвалідністю.

За підсумками проведення Фестивалю виокремлено роль мистецтва і творчості у процесі соціалізації студентів з інвалідністю в умовах закладу вищої освіти.

У сучасних наукових дослідженнях соціалізацію особистості розглянуто як складний багатовимірний процес засвоєння соціального досвіду, норм, цінностей і моделей поведінки, що забезпечує активну взаємодію індивіда із соціальним середовищем. Для студентської молоді з інвалідністю цей процес ускладнюється наявністю фізичних, сенсорних, комунікативних або соціально-психологічних бар'єрів, які можуть обмежувати можливості повноцінної участі в освітньому та суспільному житті. У зв'язку з цим актуалізується пошук ефективних засобів соціалізації, здатних забезпечити не лише адаптацію, а й самореалізацію особистості в умовах інклюзивного освітнього середовища (Колупаєва, 2016).

Творчість і мистецтво посідають особливе місце серед таких засобів, оскільки мають значний гуманістичний, комунікативний та терапевтичний потенціал. У межах культурологічного підходу мистецтво розглянуто як універсальну форму освоєння соціальної реальності, що сприяє формуванню світоглядних орієнтацій, ціннісних установок і соціальної ідентичності особистості. Через залучення до художньо-творчої діяльності особа з інвалідністю отримує можливість не лише самовираження, а й активної взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу, що є важливою умовою соціальної інтеграції.

З позицій соціально-педагогічного підходу мистецтво є ефективним засобом розвитку соціальних компетентностей, зокрема комунікативних умінь, емоційного інтелекту, навичок співпраці та взаєморозуміння. Колективні форми творчої діяльності (вокальні, хореографічні, театральні, інструментальні) створюють безпечний соціальний простір, у межах якого студенти з інвалідністю можуть набути досвіду соціальної взаємодії, подолати страх публічних виступів, відчутти власну значущість і приналежність до спільноти (Факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини).

Психологічні концепції творчості акцентують увагу на її ресурсному потенціалі для подолання внутрішніх бар'єрів, зниження рівня тривожності та формування позитивної «Я-концепції». Участь у мистецькій діяльності сприяє розвитку адекватної самооцінки, емоційної стабільності та впевненості у власних можливостях, що є необхідними передумовами успішної соціалізації студентської молоді з інвалідністю. Крім того, мистецтво виконує компенсаторну функцію, дозволяючи частково нейтралізувати обмеження,

пов'язані з порушеннями здоров'я, шляхом акцентування уваги на сильних сторонах і творчому потенціалі особистості (Кравченко, 2023).

У контексті інклюзивної освіти мистецтво є дієвим інструментом формування толерантного ставлення до різноманіття, подолання стереотипів і соціальної стигматизації. Спільна творча діяльність студентів з інвалідністю та без інвалідності сприяє розвитку емпатії, взаємоповаги та соціальної відповідальності, що відповідає ключовим принципам інклюзивної педагогіки. Отже, мистецтво виконує не лише індивідуально-розвивальну, а й соціально-консолідуючу функцію в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Отже, теоретичний аналіз засвідчує, що творчість і мистецтво є потужними засобами соціалізації студентської молоді з інвалідністю, оскільки поєднують у собі освітній, виховний, психокорекційний та соціально-інтеграційний потенціал. Їх цілеспрямоване використання в інклюзивній практиці закладів вищої освіти створює сприятливі умови для особистісного розвитку, соціальної активності та повноцінної участі студентів з інвалідністю у житті академічної спільноти.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проведений теоретичний аналіз і узагальнення практичного досвіду засвідчують, що проблема соціалізації студентської молоді з інвалідністю в умовах закладу вищої освіти є актуальною, багатовимірною та потребує комплексного міждисциплінарного підходу. Соціалізація студентів з інвалідністю має розглядатися не лише як процес адаптації до освітнього середовища, а як цілісне формування соціальної активності, особистісної автономії та здатності до самореалізації в суспільстві.

У результаті дослідження обґрунтовано, що творчість і мистецтво – ефективні засоби соціалізації студентської молоді з інвалідністю, оскільки поєднують у собі виховний, комунікативний, психокорекційний та соціально-інтеграційний потенціал. Залучення студентів з інвалідністю до художньо-творчої діяльності сприяє розвитку комунікативних навичок, формуванню позитивної «Я-концепції», підвищенню рівня самооцінки та емоційної стабільності, а також розширенню соціальних контактів і включенню в активне студентське життя.

Практичний досвід діяльності Центру підтримки студентів та інклюзивного туризму «Без бар'єрів» та реалізація Фестивалю творчості «Рівні між собою ми. Будемо разом я і ти» доводять, що мистецькі ініціативи в інклюзивному освітньому середовищі створюють сприятливі умови для взаємодії студентів з інвалідністю та без інвалідності, формування атмосфери прийняття, взаємоповаги й партнерства. Фестиваль як форма соціально-виховної роботи сприяє подоланню соціальних стереотипів, розвитку толерантності та формуванню інклюзивної культури в академічній спільноті.

Установлено, що системне впровадження творчих і мистецьких практик у діяльність закладів вищої освіти підвищує ефективність соціально-педагогічного супроводу студентів з інвалідністю та сприяє їх активній участі в освітньому, культурному й громадському житті. Водночас такі форми роботи мають важливе значення для професійної підготовки майбутніх фахівців

соціальної сфери, формуючи в них готовність до роботи в умовах інклюзивного середовища.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у розробленні та експериментальній перевірці моделей використання мистецтва як системного інструменту соціалізації студентської молоді з інвалідністю, розширенні спектра інклюзивних мистецьких практик у закладах вищої освіти та вивченні їх впливу на якість життя й соціальну активність осіб з інвалідністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Офіційний сайт. URL: <https://fspou.edu.ua/>

Кравченко, О. (2023). Інклюзивний підхід у вищій освіті: з досвіду Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. *Sustainable Socio-Economic Development Journal*, № 1(3-4). С. 104–112. DOI: [https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1\(3-4\).104-112](https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1(3-4).104-112)

Колупаєва, А. (2016). Нормативний бюлетень: аналіз міжнародного законодавства з питань інклюзивної освіти. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. Вип. 11. С. 242–260.

Колупаєва, А. (2019). Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навч.-метод. посіб. Харків: Ранок. 304 с.

Конвенція про права осіб з інвалідністю : прийнята 13 груд. 2006 р. № 995_g71. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 15 січня 2022 р).

Кравченко, О. (2022). Освітньо-виховний, реабілітаційний та оздоровчий потенціал інклюзивного туризму в умовах інклюзивного навчання : монографія. Умань: Візаві. 272 с.

Кравченко, О., Войтовська, А. (2025). Підтримка дітей та молоді через соціально-емоційну освітню діяльність (на прикладі реалізації проекту «Розширення можливостей для дітей і молоді через навчання, розвиток навичок та UPSHIFT» Молодіжним центром «Start» УДПУ імені Павла Тичини). *Social Work and Education*. Vol. 12.No. 2 pp. 215–223. DOI: 10.25128/2520-6230.25.2.7

Кравченко, О., Гнатюк, О., Калмикова, В., Семко, Б. (2024). Організація безбар'єрного освітнього середовища в закладах освіти. *Соціальна робота та соціальна освіта*. № 1(12). С. 171–182.

Кравченко, О. (2024). Зарубіжний досвід діяльності центрів підтримки студентів. *Соціальна робота та соціальна освіта*. № 1(12). С. 182–194.

Kravchenko, O. (2021). Physical Support of People with Disabilities: Professionals' Training. *Social Work and Education*. No 8(1). P. 116–128. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.21.1.9>.

REFERENCES

Fakultet sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny [Faculty of Social and

Psychological Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University]. *Ofitsiyni sait*. URL: <https://fspu.udpu.edu.ua/> (data zvernennia: 15 sichnia 2022 r.). [in Ukrainian]

Kravchenko, O. (2023). Inkluzyvnyi pidkhid u vyshchii osviti: z dosvidu Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Pavla Tychyny [Inclusive Approach in Higher Education: from the Experience of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University]. *Sustainable Socio-Economic Development Journal*, No. 1(3-4), S. 104–112. DOI: [https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1\(3-4\).104-112](https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1(3-4).104-112) [in Ukrainian]

Kolupaieva, A. (2016). Normatyvnyi biuletен: analiz mizhnarodnogo zakonodavstva z pytan inkluzyvnoi osvity [Regulatory Bulletin: Analysis of International Legislation on Inclusive Education]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*. Vyp. 11. S. 242–260. [in Ukrainian]

Kolupaieva, A. (2019). Navchannia ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v inkluzyvnomu seredovyshchi [Teaching Children with Special Educational Needs in an Inclusive Environment]: navch.-metod. posib. Kharkiv: Ranok. 304 s. [in Ukrainian]

Konventsiiia pro prava osib z invalidnistiu : pryiniata 13 hrud. 2006 r. No. 995_g71 [Convention on the Rights of Persons with Disabilities: adopted on December 13, 2006 No. 995_g71]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (data zvernennia: 15.01.2022).

Kravchenko, O. (2022). Osvitno-vykhovnyi, reabilitatsiyni ta ozdorovchyi potentsial inkluzyvnoho turyzmu v umovakh inkluzyvnoho navchannia : monohrafiia [Educational, Rehabilitation and Health Potential of Inclusive Tourism in the Context of Inclusive Education: Monograph]. Uman: Vizavi. 272 s. [in Ukrainian]

Kravchenko, O., Voitovska, A. (2025). Pidtrymka ditei ta molodi cherez sotsialno-emotsiinu osvitniu diialnist (na prykladi realizatsii proiektu «Rozshyrennia mozhlyvostei dlia ditei i molodi cherez navchannia, rozvytok navychok ta UPSHIFT» Molodizhnym tsentrom «Start» UDPU imeni Pavla Tychyny) [Supporting Children and Youth through Socio-emotional Educational Activities (on the Example of the Implementation of the Project «Expanding Opportunities for Children and Youth through Training, Skills Development and UPSHIFT» by the Youth Center «Start» of Pavlo Tychyna Udmurt State University)]. *Social Work and Education*. Vol. 12.No. 2. S. 215-223. DOI: 10.25128/2520-6230.25.2.7 (data zvernennia: 01.03.2026) [in Ukrainian]

Kravchenko, O., Hnatiuk, O., Kalmykova, V., Semko, B. (2024). Orhanizatsiia bezbariernoho osvitnoho seredovyshcha v zakladakh osvity [Organization of a Barrier-free Educational Environment in Educational Institutions]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*. No. 1(12). S. 171–182. [in Ukrainian]

Kravchenko, O. (2024). Zarubizhnyi dosvid diialnosti tsentriv pidtrymky studentiv [Foreign Experience of Student Support Centers]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*. No. 1(12). S. 182–194. [in Ukrainian]

Kravchenko, O. (2021). Physical Support of People with Disabilities: Professionals Training. *Social Work and Education*. No. 8(1). P. 116–128. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.21.1.9>. (data zvernennia: 01.03.2026). [in Ukrainian]

**SOCIALIZATION OF STUDENT YOUTH WITH DISABILITIES
BY MEANS OF CREATIVITY AND ART**

Oksana KRAVCHENKO

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor, Professor at the
Social Pedagogy, Social Work and Counseling Department of

Uman National University,

Uman, Ukraine

ORCID: 0000-0002-9732-6546

e-mail: okskravchenko@ukr.net

Svitlana BRYCHOK

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Pedagogy of Primary, Rivne State University for the Humanities,

Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0001-8508-8395

e-mail: brychok.zd@gmail.com

Abstract. The article highlights the issue of socialization of students with disabilities in higher education institutions and substantiates the role of creativity and art as effective means of this process. The relevance of the study is due to the need to implement the principles of inclusive education, ensure equal access to educational and socio-cultural resources, and create conditions for the full participation of students with disabilities in academic and social life.

The article analyzes scientific approaches to understanding the socialization of the individual, social adaptation of people with disabilities, and the use of art in socio-pedagogical and rehabilitation activities. It is proven that artistic and creative activities have a significant socializing potential, as they contribute to the development of communication skills, the formation of positive self-esteem, emotional stability, social activity, and a sense of belonging to the community.

The article summarizes the practical experience of the Center for Student Support and Inclusive Tourism «Without Barriers» of the Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University, in particular the implementation of the Festival of Creativity «We are Equal. Let's Be Together, You and Me» as an innovative form of social and educational work. It is shown that involving students with disabilities in artistic initiatives contributes to overcoming social stereotypes, the formation of a tolerant educational environment, and the development of inclusive culture in a higher education institution.

The conclusion is made about the feasibility of systematically introducing creative and artistic practices into the socio-pedagogical support of students with disabilities as an important condition for their successful socialization and self-realization.

Keywords: socialization, students with disabilities, inclusive education, creativity, art, higher education institution.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2026 р.

Стаття прийнята до друку після рецензування 18.05.2026 р.

Стаття опублікована 15.06.2026 р.